

โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน บรรยายโดย

นายวิศิษฐ์ งามสม
นายสหรัฐ เขาวิไล
นายศรวิทย์ วรรณะสาร
นางสาวเสาวนีย์ ประจันศรี
นายรพีพงศ์ หน่วยจันทิก
นายประมวล บัวกฎ
นางสุกัญญา ทวีกิจ

ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงาน กองแผนงาน
นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ 4 สำนักวิศวกรรมเพื่อการพัฒนาที่ดิน
ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 3
นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ สำนักงานพัฒนาที่ดินสุรินทร์ สพข.3
นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 4
ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5

วัตถุประสงค์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นา

เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทาน โดยการขุดสระน้ำในไร่นา และช่วยบรรเทาผลกระทบจากฝนทิ้งช่วง หรือภัยแล้งให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรโดยใช้น้ำจากสระน้ำในไร่นา

การขอรับบริการสระน้ำในไร่นา

โปรแกรมระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายโครงการไปจนถึงการสรุปข้อมูลความสำเร็จของการดำเนิน

โครงการ มีเครื่องมือต่าง ๆ ช่วยให้เกษตรกรสามารถส่งคำร้องขอรับบริการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทานได้อย่างสะดวกผ่านระบบออนไลน์ และทุกหน่วยงานของกรมพัฒนาที่ดินที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานสามารถทำงานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และตรวจสอบได้

ระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ประกอบด้วยผู้ใช้งาน ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. เกษตรกรผู้ลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจะได้รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่เพื่อทำสัญญา และดำเนินการขุดแหล่งน้ำต่อไป

๒. สถานีพัฒนาที่ดิน หลังจากได้รับการจัดสรรงบประมาณ สถานีพัฒนาที่ดินจะคัดเลือกเกษตรกรที่ที่คุณสมบัติเหมาะสมจากรายชื่อผู้ลงทะเบียน และส่งรายชื่อให้สำนักงานเขตพิจารณา รวบรวมข้อมูลส่งต่อไปยังกองแผนงานเพื่อพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับการอนุมัติจะจัดหาผู้รับเหมาทำสัญญากับเกษตรกรและบันทึกความก้าวหน้าของการดำเนินงานจนแล้วเสร็จ

๓. สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมโครงการและพื้นที่รับผิดชอบ ตรวจสอบรายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจากสถานีพัฒนาที่ดิน และรวบรวมส่งให้กองแผนงานเพื่ออนุมัติต่อไป

๔. กองแผนงาน ทำหน้าที่ดูแลการดำเนินโครงการภาพรวม จัดสรรงบประมาณและเป้าหมายให้แต่ละหน่วยงาน ดำเนินการอนุมัติรายชื่อเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและสรุปข้อมูลผลการดำเนินงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ กองแผนงาน กำหนดเป้าหมายจำนวนแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานประจำปีงบประมาณ โดยกำหนดเป้าหมายและพื้นที่ในการดำเนินโครงการ และจัดสรรให้แก่ สพด. แต่ละแห่งเพื่อให้คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการและติดตามการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ

ขั้นตอนที่ ๒ เกษตรกรที่มีความประสงค์เข้าร่วมโครงการต้องลงทะเบียนขอรับบริการก่อน เมื่อสพด.ในพื้นที่ได้รับการ

จัดสรรโครงการแล้ว เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบคุณสมบัติเกษตรกรที่ลงทะเบียนไว้

ขั้นตอนที่ ๓ สพด.คัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เช่น เป็นเจ้าของที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ ตำแหน่งที่ดินอยู่นอกพื้นที่เขตชลประทาน มีพื้นที่เพียงพอสำหรับขุดแหล่งน้ำ ดินมีความเหมาะสมในการกักเก็บน้ำ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๔ สพข.รวบรวมและตรวจสอบรายชื่อเกษตรกรให้ถูกต้องแล้วจึงส่งต่อไปให้กองแผนงานเพื่อดำเนินการอนุมัติต่อไป

ขั้นตอนที่ ๕ กองแผนงานตรวจสอบรายชื่อที่ได้รับจาก สพข.และอนุมัติ แต่หากพบว่ารายชื่อไม่ถูกต้องจะส่งให้ สพข.ดำเนินการแก้ไข และส่งกลับมาให้พิจารณาใหม่อีกครั้ง

ขั้นตอนที่ ๖ ลงทะเบียน ผู้รับเหมา สพด.จัดหาผู้รับเหมาเพื่อทำสัญญาขุดแหล่งน้ำในไร่นาให้แก่เกษตรกร

ขั้นตอนที่ ๗ สพด.บันทึกข้อมูลทำสัญญากับผู้รับเหมาและเกษตรกรและติดตามการดำเนินงานจนกว่าจะแล้วเสร็จ

สระน้ำ คือ แหล่งเก็บขังน้ำฝน หรือน้ำซับที่ไหลซึมออกมาจากดิน โดยการขุดดินออกให้เป็นที่สำหรับขังน้ำ ให้มีขนาดความจุตามปริมาณน้ำที่ต้องการจะเก็บขังไว้ใช้

การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

๑. พื้นที่ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตรและมีเอกสารสิทธิที่ดินที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้ออกให้ ได้แก่ โฉนดที่ดิน หนังสือ

รับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ น.ส.๓ ก. น.ส.๓ ข.) แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.๑) หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ (น.ค.๓ กสน.๕) หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก. ๔-๐๑ ส.ป.ก. ๔-๑๔ ส.ป.ก. ๔-๑๘) ใบจอง (น.ส.๒ น.ส.๒ ก.) พื้นที่ คทช. และพื้นที่โครงการพระราชดำริที่มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร รวมทั้งเอกสารใบรับรองให้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ออกจากกรมป่าไม้และกรมอุทยาน

๒. เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน ขาดแคลนระบบที่จะจัดส่งน้ำไปถึงได้ตลอดปี และประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นประจำ หรือแล้งซ้ำซาก

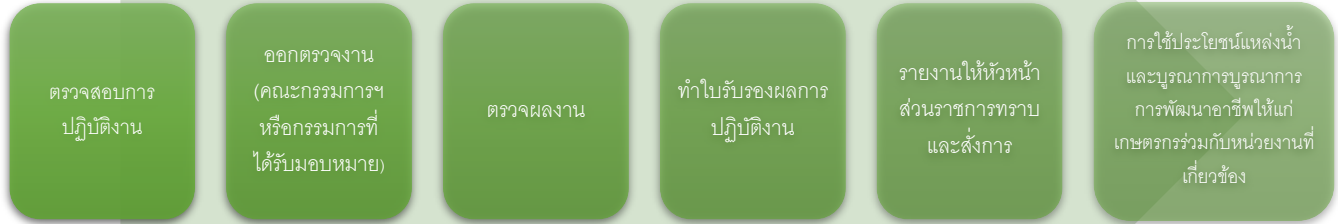
๓. พื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ตามเงื่อนไขของโครงการต้องเป็นพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำโดยพิจารณา

จากคุณสมบัติของดินที่มีผลต่อปริมาณน้ำที่จะกักเก็บได้ ตามระดับความเหมาะสมของดิน ได้แก่ ความซึมน้ำของดิน (Permeability) ปริมาณหินพื้นผิวที่ไหลอยู่บนดิน ความลาดชันของพื้นที่ไม่ควรเกิน ๑๕% และเป็นดินที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว เลว และเลวมาก หลีกเลี่ยงพื้นที่ที่เป็นดินทรายจัด พื้นที่เกลือขึ้นเป็นดินเค็ม พื้นที่ซึ่งมีก้อนหินขนาดใหญ่ ซึ่งหากก่อสร้างไปจะทำให้ไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้นานคุณภาพน้ำไม่ดี

๔. ในกรณีขุดสระน้ำความลึกไม่เกิน ๓ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากปากสระน้ำข้างละ ๒ เมตร เช่น ก่อสร้างสระน้ำขนาด กว้าง ๒๕ เมตร ยาว ๒๘ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการ ที่มีขนาดไม่น้อยกว่า กว้าง ๒๙ เมตร ยาว ๓๒ เมตร ส่วนในกรณีขุดสระน้ำลึกเกิน ๓ เมตร ต้องมีระยะเว้นไม่น้อยกว่าที่กำหนด ตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

ขั้นตอนการติดตามผลการขุดสระน้ำ

การดูแลและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การดูแลรักษาแหล่งน้ำในไร่นาให้มีประสิทธิภาพ

ประกอบด้วย การจัดการ ๓ เรื่องได้แก่

๑. **การจัดการดิน** เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน เพื่อเหมาะสมต่อการปลูกพืช เช่น การใส่ปุ๋ยหมัก การปลูกพืชปุ๋ยสด เป็นต้น

๒. **การจัดการพืช** ด้วยการปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการชะล้าง พังทลายของดินขอบบ่อ

๓. **การจัดการน้ำ** การใส่ปุ๋ยหมักช่วยเพิ่มจุลินทรีย์ย่อยซีเลนบริเวณผิวก้นบ่อ และใส่น้ำหมักชีวภาพ เพื่อกำจัดของเสียที่เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ และรักษาสุขภาพความเป็นกรด - ด่างของน้ำให้เหมาะสมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ต่อการปลูกพืช

สรุปความรู้โดย นางโสมศิริ คุณวโรดม
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
กลุ่มพัฒนาบุคคล กองการเจ้าหน้าที่
มกราคม ๒๕๖๗